

Atidžiai perskaitykite tekstą ir atsakykite į pateiktus klausimus bei atlikite užduotis.

Robert Levis

Kultūros troškimas

1 Visi mes esame gimę vienokio ar kitokio klimato zonoje ir turime prie jos prisitaikyti; visi kalbame gimtąja kalba, gerbiame tam tikrus įstatymus, papročius bei tradicijas ir jų laikomės – šiuo požiūriu visi esame kultūros žmonės. Tai reiškia, kad kai išreiškiame troškimą tapti kultūringi ar su pasigėrėjimu atsiliepiame apie žmogų, kuris jau toks yra, iš tiesų turime galvoje dalykus, esančius toli už ribų to, ką natūraliai įgyjame dėl savo gimimo ir auklėjimo aplinkybių.

2 Žodyne kultūringas žmogus apibūdinamas kaip žmogus, kuris domisi ir yra susipažinęs su tuo, ką įprasta laikyti tobuliausia menų, literatūros, elgesio ir mokslo dalimi. Kadangi gyvenimo pradžioje mes visi, suprantama, esame nekultūringi, kultūros siekti skatina kone tikėjimo veiksmas; kultūringuose žmonėse įžvelgiame pažadą, kad tokie galime tapti ir mes. Pradžioje mes, naujokai, patiriame rimtų savo tikėjimo išbandymų, nes nepaisant geriausių mokytojų ir didingiausių veikalų niekas negali už mus suprasti to, ką trokstame suprasti patys. Jei norime susikurti prasmingus santykius su tuo, kas kultūroje tobuliausia, privalome užmegzti gyvybingus santykius su kultūros darbais (tai sunki užduotis, reikalaujanti imtis vieno kūrinio po kito); tik taip galime atskleisti tai, kas juose esmingai išsiskiria, ir integruoti į savo sąmonės struktūras.

3 Daugelis mūsų gana neblogai suvokiame, ką „pirmiausia“ turi daryti žmogus, panoręs tapti kultūringas: lankyti meno galerijas, skaityti žymiausius pasaulio literatūros kūrinius ir klausytis geriausios pasaulio muzikos. Juo labiau stengsimės, juo (proporcingai savo gebėjimams ir atkaklumui) kultūringesni darysimės, ir šis procesas truks visą gyvenimą.

4 Tačiau mes taip pat žinome, kad žmogus iš prigimties (o tai bendra visoms kultūroms) linkęs vengti sunkių darbų ar išvis apsieiti be didelių pastangų. Juk tikriausiai kiekvienas mūsų kuriuo nors gyvenimo laikotarpiu esame apsimetę puikiai išmaną vertingą kultūros reiškinių, nors iš tiesų nepasistengėme nuodugniai jį perprasti? Tiesą sakant, mes taip be saiko vertiname „kultūringo žmogaus“ vardą, kad, norėdami patys būti juo pavadinti, įpratome griebtis įvairiausių gudrybių ir eiti trumpesniu keliu (skaityti „trumpas“ meno, muzikos ir pan. istorijas ar žiūrėti filmą, pastatytą pagal knygą, kurios neperskaitėme iš tingumo); nors ir rizikuojame, kad mus demaskuos tikresni ar geresni už mus „kultūros žmonės“, kuriuos esame linkę patogiai painioti su savimi.

5 Be abejo, kiekviename amžiuje yra ir buvo paviršutiniškų plepių bei diletantų, kurie dėl visiems suprantamų priežasčių sukūrė gausią nepasitikinčių kultūra skeptikų grupę, suteikusią blogą vardą ir pačiai kultūrai. Arthuras Koestleris knygoje „Sukūrimo veiksmas“ (The Act of Creation) pažymėjo, kad snobas yra tas, kuris skaitydamas Dostojevskį jaudinasi ne dėl to, ką skaito, o dėl to, kad štai jis skaito Dostojevskį; Koestleris kalba apie žmones, kuriems kultūra tolygi valiutai, o jos sukaupimas prilygsta galiai bei statusui. Mums visiems pažįstami žmonės (be abejo, ne mes), kurie mieliau nori būti pamatyti prestižinėse meno galerijose, negu stengiasi pamatyti, kuo menas prestižinis, ar kurie nori būti pastebėti lankantys operą, bet visai nesistengia įžvelgti, kas gi yra operos menas. Mūsų namų lentynose stovinčios „geros“ knygos ir klasikinės muzikos įrašų rinkiniai gali atspindėti mūsų pretenzijas ir (arba) geriausius ketinimus; bet gali būti, kad iš tiesų turime rimtų ketinimų ir norime

įtraukti visa tai į svarbiausius savo darbus.

6 Daug peno mintims suteikia žodžio „kultūra“ vartojimas biologijos mikroorganizmų kontekste. Kalbame apie auginamą bakterijų kultūrą ar apie šios kultūros sąlygotus produktus bei auglius. Jei pradėsime apie kultūros darbus mąstyti kaip apie sėklas, kurias sėjame savo susidomėjimu, o jų dygimą ir lapojimą susiesime su darbu bei rūpesčiu, kurio augalas gana ilgai reikalauja, tai pamatysime, jog apibrėžėme sąlygas, reikalingas tam, kad, pavyzdžiui, mūsų skaitomos knygos idėjos susikurtų nuolatinę erdvę mūsų mąstymo struktūroje. Reaguodami į knygą, kuri savo ruožtu keičia mūsų gyvenimo pasirinkimus, išsaugome ir atnaujiname jos prasmę bei įtakingumą.

7 Henriko Ibseno Heda Gabler, to paties pavadinimo pjesės herojė, tampa reikšminga kategorija, kad kai kuriuose žmonėse veikiantis griovimo impulsas ima reikštis kaip atsakas į tai, ką Heda Gabler daro kasdieniame gyvenime. Nepakanka žinoti, ką Heda Gabler padarė antrame veiksmo ir kieno gyvenimus sugriovė ketvirtame. Ji turi konkuruoti, varžytis su mūsų pažįstamais žmonėmis, kurie veikia mūsų pasirinkimus ir pasaulėžiūrą. Jau būsimė įsivaizdavę, kaip mus traukia jos energija, jos guvus protas, sąmojis ir žavesys, draugiškumas ir ryškus moteriškumas – ir štai sužinosime, kad visos šios dovanos yra niekis, palyginti su viduje snaudžiančiais demonais. Nenoromis, tačiau visam laikui turime apleisti Hedą, nebepajėgdami stebėti aistrų protrūkių, virstančių griovimo orgijomis, vos tik gyvenimas pradeda neatitikti lūkesčių; piktdžiugiavimas ir kerštingumas jai teikia džiaugsmą patys savaime ir net pats niekingiausias veiksmas tinka kovai su gyvenimo nuoboduliu. Hedos vidutiniškumas mus sunkiai prislegia, tarsi apgailestavimas, kad liko nenuveiktas koks nors didingas darbas.

8 Per Ibseną mes pasiekiame tokią esmę ar kategoriją, kad sugebame atpažinti šio pasaulio hedas gabler, kai su jomis susitinkame tikrovėje. Galima sakyti, kad tiek, kiek esame šitaip susipažinę su vienu kultūros darbu, turime teisę kukliai tvirtinti esą kultūringi.

9 Stengdamasis išsiaiškinti blogio prigimtį, kritikas George'as Steineris niekaip nesuprato, kaip Hitlerio dešinioji ranka ir budelis, gestapo įkūrėjas Goeringas, kurį visi amžininkai vadino kultūringu žmogumi, galėjo klausytis Beethoveno simfonijų, iki ašarų jaudintis, o paskui eiti atlikti pareigų mirties stovyklose; šis faktas priverčia nustėrti ir atima žadą net iš tokio stebėtino proto žmogaus kaip Steineris. Bet ar Goeringas buvo tikrai „kultūringas“, jei, kad ir kaip būdamas sujaudintas kūrybiškų muzikos galių, nesugebėjo susijaudinti tiek, kad veiksmis įgyvendintų muzikos aiškiai išlaisvintą humanizmą? Atsakymas turi būti aiškus: ne. Goeringas nebuvo kultūringas žmogus; jis buvo barbaras, mėsininkas, ir mes tai žinome iš istorijos paminklų.

10 Ne kuo kitu, o „tiktai“ veiksmis, kuriuos atliekame, ir pareigomis, kurias prisiimame, galima tinkamai išmatuoti, ar mes tapome geresniais žmonėmis, pradėję reguliariai bendrauti su tuo, kas geriausia mene ir literatūroje. Geriausiai pasakė prancūzų filosofas Merleau – Ponty: „Žmogus vertinamas ne pagal ketinimus ar faktus, o pagal tai, kaip jam pasiseka vertybes paversti faktais“.

„Spektator“, 2001. V. 5

Vertė Rasa Drazdauskienė

Klausimai ir užduotys

1. 1. Kokius kultūringumo lygmenis aptaria autorius? (2 taškai)

1. 2. Su kuriuo iš jų sietinas pavadinimo žodis „troškimas“. Atsakymą pagrįskite savais argumentais. (2 taškai)

2. Ką autorius laiko pagrindine kliūtimi siekiant trokštamo kultūringumo? (1 taškas)

3. Ar skiriasi žodyne pateiktas ir šiame tekste suformuotas kultūringo žmogaus apibūdinimas? Atsakymą argumentuokite. (3 taškai)

4. Apibūdinamas žmogaus santykius su kultūros dalykais, autorius vartoja epitetus „prasmingi“ ir „gyvybingi“. Atskleiskite jų tarpusavio priklausomybę laiko ir priežastingumo požiūriais. (2 taškai)

5. Nuo ko, autoriaus teigimu, priklauso žmogaus siekiamo kultūringumo rezultatai? (1 taškas)

6. 1. Kokią tarpinę ribą, kai jau galima didžiuotis savo kultūringumu, nurodo autorius? (1 taškas)

6. 2. Kokią galutinę ribą, kai jau galima nebesirūpinti savo kultūringumu, nurodo autorius? (1 taškas)

7. Kokį kelią siekiant kultūringumo autorius laiko rizikingu? Įvardykite jį ir savais žodžiais atskleiskite jo esmę. (2 taškai)

8. Suformuluokite pagrindinę 5 pastraipos mintį. (2 taškai)

9. Kokią esminę meno kūrinių poveikio žmogui funkciją autorius tekste akcentuoja? (1 taškas)

10. Paašškinkite, ką H. Ibseno pjesės veikėjos aptarimu siekia atskleisti autorius. (2 taškai)

11. Remdamiesi skirtingu veikėjos vardo parašymu, aptarkite 7 ir 8 pastraipų loginį ryšį. (2 taškai)

12. Apibendrintai perteikite 10 pastraipos prasmę. (2 taškai)

13. Paaiškinkite, kodėl paskutinės pastraipos žodį „tikrai“ autorius rašo kabutėse. (1 taškas)

1 – 13 klausimų taškų suma ($25 \times 2 = 50$) _____

14. Parašykite samprotavimą, kodėl pavyzdžiu savo mintims pagrįsti autorius pasirinko Goeringo asmenį. (10 taškų)

(...)

Teksto pobūdis ir sandara (1+2) _____

Teksto turinys (5) _____

Raštingumas ir raiška (1+1) _____

Iš viso taškų už teksto kūrimo užduotį ($3 + 5 + 2 = 10$) _____